A'04.1 Interview-Face-To-Face

บทสัมภาษณ์ :
ดร. สุเมธ ชุมสาย

เนื่องจาก ดร. สุเมธ เป็นหนึ่งในสถาปนิกที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม Modern Architecture ในประเทศไทย ทั้งยังได้ผ่านกระแสของยุค Postmodern Architecture มาจวบจนกระทั่งในปัจจุบัน เราจึงอยากให้เล่าถึงประสบการณ์และมุมมองของท่านที่มีต่อพัฒนาการของสถาปัตยกรรมในยุคต่าง ๆ รวมถึงเส้นทางของแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมของ ดร. สุเมธ เองด้วยครับ

ดร. สุเมธ : สถาปนิกในยุคแรกๆ ที่ก้าวเข้าสู่ยุค Modern ในเมืองไทยนั้น ที่มีรูปแบบของงาน สถาปัตยกรรมยุคสมัยใหม่ ที่มีแนวทาง มีลูกเล่นที่ชัดเจนนั้นก็มีผมและ คุณองอาจ สาตรพันธุ์ ศิลปินแห่งชาติ ปี 2552 สาขาทัศนศิลป์ ด้านสถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ส่วนอาจารย์ กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ศิลปินแห่งชาติ ปี 2550 สาขาทัศนศิลป์ ด้านสถาปัตยกรรมร่วมสมัย) ก็จะเป็นงานสถาปัตยกรรมที่ที่มีความหนักแน่น มีมาตรฐานที่ดีสม่ำเสมอ เป็น Modern Architecture Style ที่ดูมั่นใจ ไม่มีอะไรที่จะมาทำให้ตะขิดตะขวงใจ ผลงานที่ออกมาจะเป็นเช่นเดียวกับสถาปัตยกรรมอาคารสูงยุคแรกๆ ในนิวยอร์ก

ส่วนงานของคุณองอาจนั้นก็เป็นงานที่มีลักษณะค่อนข้างไปในแนวทางเดียวกับของผม นั่นคือเป็นงานที่มีความเป็นสากลสูง มีความเป็นส่วนหนึ่งของ Modern Architecture ที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก แต่สำหรับคุณองอาจนี่ทำให้ผมงง คือเขาเป็นคนที่มีฝีมือดีมาก โรงแรมที่เขาออกแบบเอง ทำเอง แล้วก็อยู่เองที่เชียงใหม่นั้นก็สวยมากๆ แต่งานนั้นก็เป็นล้านนาเสียเหลือเกิน ก็ไม่ทราบว่าตอนนี้เขาทำอะไรอยู่บ้าง เขาเคยทำสถาปัตยกรรมแบบ Modern ได้ดีมากเลย เป็นคนที่มีฝีมือมากๆ แต่เหมือนกับว่าเขาได้ทิ้งการออกแบบงาน Modern ไปเลย แต่สำหรับผมนั้นทิ้งไม่ได้ ทำงานยุค Modern ของผมไปเรื่อยๆ เพราะผมมาอย่างนี้ ก็ไปให้ตลอดรอดฝั่งอย่างนี้แหละ เลยแปลกใจว่าเขาทำอะไรอยู่ อย่างตึกโรงเรียนปานะพันธุ์นั้นเป็นงานที่สุดยอดแล้ว คือแม้ว่างานจะคล้ายกับแบบสถานทูตฝรั่งเศส ที่บราซิลเลียประเทศบราซิล ของ Le Corbusier แต่ว่างานของ Le Corbusier นั้นก็ไม่ได้สร้าง และเขาก็ไม่ได้ลอกแบบ แต่คุณองอาจ **"เขาทำอย่างเข้าใจ"** เขาสามารถแปลความหมายงานได้อย่างน่าทึ่ง อย่างไรก็ตามผมก็ถือว่ามีเราสองคนที่แหวกแนวนำเอาสถาปัตยกรรมยุค Modern เข้ามาเมืองไทยเมื่อ 30-40 ปีที่แล้ว

และสำหรับสถาปัตยกรรมยุค Modern หรือสมัยใหม่นั้น ก็มีมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1950 หรือตั้งแต่ ค.ศ.1900 ด้วยซ้ำ และมาปรากฏตัวตนอย่างชัดเจนในวงการสถาปัตยกรรมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง คือหลังจาก ค.ศ. 1960 พอมาช่วง ค.ศ. 1968 โลกกำลังเปลี่ยนแปลง เป็นยุคที่คนรุ่นใหม่คือพวกนักศึกษาในโลกตะวันตกลุกฮือขึ้นมาต่อต้านโครงสร้างสังคม มีการสูญเสียเกิดขึ้น โดยส่วนตัวมองว่ายุค Modern นั้นได้จบลงไปแล้วในตอนนั้น แต่ก็ยังมีความต่อเนื่องของกระแสอยู่บ้าง หลังจากนั้นก็จะเป็นช่วงของ Post Modern เพราะยุค Modern นั้นได้สร้างไวยากรณ์ของตนเอง มี Grammar มีกฎเกณฑ์ ถึงแม้ว่าโดยตัวของมันเองนั้นเกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านสถาปัตยกรรมในยุค Classic หรือ Neo Revival ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น Gothic หรือ Renaissance

ก็ตาม แต่ในที่สุดการสร้างกฎเกณฑ์ที่ตายตัวของยุคสมัย Modern ก็ส่งผลให้คนในยุคต่อมาอยากที่จะออกนอกกรอบบ้าง ซึ่งก็เป็นไปตามสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ไม่อยากอยู่ภายใต้กรอบหรือกฎเกณฑ์ที่ตายตัว จึงเริ่มมีกระแสใหม่เกิดขึ้น โดยแหวกแนวออกมาเป็น Postmodern

หลังจากที่ทำลายระบบเดิมไปแล้ว ปรากฏว่าไม่มีคำตอบว่าสิ่งใหม่คืออะไร เช่นเดียวกับการปฏิวัติที่ฝรั่งเศสที่ฆ่ากันด้วยกิโยตินกันเสียมาก และในที่สุดก็กลับมาฆ่ากันเองเพราะว่าไม่มีสิ่งใหม่ ที่ดีมาแทนของเก่า จึงเป็นช่วงยุคสมัยที่ลองผิดลองถูกไปเรื่อย คลำกันไปอยู่นาน ก็เช่นเดียวกับสถาปัตยกรรม Postmodern ที่ผมว่าเป็นยุคที่หลงทางกัน บางคนก็กลับไปใช้ Neo Classic หรือบ้างก็ดึงเอาองค์ประกอบออกมา ทำลายองค์ประกอบบ้าง เอามากลับหัวกลับหางบ้าง ที่เรียกว่า De-construction แล้วก็ตื่นเต้นกันไป จริงๆ แล้วเป็นเรื่องเก่าๆ ซึ่งถ้าเราได้ศึกษาศิลปะทางด้านจิตรกรรมก็จะเห็นได้ว่า แนวคิดเหล่านี้นั้นมีมาเป็นร้อยปีแล้ว เริ่มจาก Cubism ที่มองพื้นผิวต่างๆ เป็นระนาบ แล้วมาทำให้แตกออกเป็นชิ้นๆ เพื่อประกอบขึ้นมาใหม่ ให้สามารถมองดูทั้งด้านบนด้านล่าง บางงานก็พลิกขึ้นมาเพื่อมองดูข้างหลังด้วย อาจกล่าวได้ว่าสถาปัตยกรรมนั้นยังล้าหลังเมื่อเทียบกับงานทางศิลปะ ในที่สุด De-construction ก็ถูกจัดรวมอยู่ใน Postmodernism แม้แต่ Isozaki ก็เช่นกัน หลังจากเขารื้อผิวหรือระนาบ ออกเป็นชิ้นๆ หรือ De-construct แล้วก็หันกลับไปเอาชิ้นส่วนซึ่งอิงประวัติศาสตร์ หรือ Classical Architecture มาใช้ ท้ายสุดก็ถึงทางตัน เห็นได้ชัดว่าหลังจากที่พัฒนาขึ้นมาเป็นรูปแบบที่ขายได้ แต่สุดท้ายก็จบลง มีการใช้ซ้ำไม่สามารถที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ สรุปได้ว่ากระแสต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ก็เหมือนกับเป็นการประท้วงสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในยุค Modern นั่นเอง

นอกจากนั้นก็มีรูปแบบที่เติบโตมาจากประเทศอังกฤษแตกแยกออกมา ที่เรียกว่า Hi-Tech Architecture ไม่ว่าจะเป็น Norman Foster, Richard Rogers หรือ Renzo Piano ที่สร้างสรรค์ Centre Pompidou (คนหลังนี่ผมว่าเก่งกว่าเยอะ) ก็เป็นกระแส Hi-Tech ที่เติบโตมาอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งในช่วงนั้นก็เป็นระยะเวลาใกล้เคียงกับที่ ดร. สุเมธ ได้ออกแบบตึกหุ่นยนต์...

ดร. สุเมธ : ครับ ตอนที่ผมทำตึกหุ่นยนต์นี่ก็เป็นยุคเดียวกันสร้างพร้อมๆ กันกับ Hong Kong Bank ผมก็เรียกของผมว่า Post Hi-Tech ก็เรียกไปงั้นๆ แต่ก็มีเหตุผลที่ผมเรียกเช่นนี้นะ (ยิ้ม) เพราะ Hi-Tech Concept ของสถาปนิกอังกฤษต้องการแสดงให้เห็นถึงชิ้นส่วนของเครื่องจักรกล ของอาคาร คือไม่ปิดบัง ไม่ซ่อนงานระบบของอาคาร เอาระบบต่างๆ ที่ทำหน้าที่อยู่ภายในกลับมาแสดงไว้ข้างนอกอย่าง Centre Pompidou ที่ฝรั่งเศส จะเห็นท่ออะไรต่ออะไรมาอยู่ข้างนอกทั้งที่เกินความจำเป็น แต่ก็ดูน่าตื่นเต้นดี ดูเผินๆ เหมือนจะประหยัด

ส่วนงานตึกหุ่นยนต์ ปี ค.ศ. 1986 ก็เกือบ 30 ปีมาแล้ว ผมกลับแนวความคิดจาก Hi-Tech มาเป็น Post Hi-Tech คือแทนที่จะเอาชิ้นส่วนต่างๆ ข้างในของเครื่องยนต์ออกมาบูชา ผมกลับเอาตัวหุ่นยนต์มาทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ เพราะในตอนนั้นผมก็มองข้ามสู่ศตวรรษใหม่ที่กำลังจะมาถึง ซึ่งผมได้คาดการณ์ล่วงหน้าว่าเครื่องจักรเครื่องยนต์ทั้งหลายจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ หุ่นยนต์ต่างๆ จะมีรูปร่างหน้าตาคล้ายๆ กับตัวคน เราที่มีเปลือกมีผิวภายนอกและซ่อนชิ้นส่วนที่ทำงานไว้อยู่ข้างในไม่ว่ากระดูก ไส้ หรือว่าหัวใจ รวมถึงเส้นเลือดต่างๆ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแหวกไส้ออกมาบูชาหรือแสดงให้เกิดความตื่นเต้น เครื่องยนต์ หรือหุ่นยนต์จะกลายเป็นเครื่องมือและสิ่งแวดล้อมปกติของมนุษย์เหมือนกับคอมพิวเตอร์หรือนาฬิกา และตอนนั้นบังเอิญลูกชายผมกำลังเล่นตุ๊กตาหุ่นยนต์ของญี่ปุ่นซึ่งเริ่มกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเด็กๆ ดังนั้นผมก็เลยนึกถึงศัพท์คำว่า user friendly ซึ่งก็ได้มาเป็นแนวความคิดที่ผมใช้กับธนาคารเอเชียที่กำลังจะทำ ซึ่งควรมีภาพลักษณ์แบบ user friendly ประกอบกับอนาคต เครื่องยนต์และหุ่นยนต์จะเป็นองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ซึ่งปัจจุบันก็เป็นจริงขึ้นมาแล้ว วิชา Robotics กลายเป็นกระแสสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยี มันเป็นเรื่องธรรมดาที่ว่าหุ่นยนต์นั้นถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรับใช้มนุษย์ ไม่ใช่มาเป็นเจ้านายเรา อีกไม่ช้าไม่นานก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเราจริงๆ ด้วยซ้ำไป ไม่ต่างจากที่เราเห็นมนุษย์เข้าไปอยู่ในหุ่นยนต์ตัวใหญ่แล้วต่อสู้กันในภาพยนตร์ Avatar ซึ่งอาจจะยังเป็นเรื่องทางกายภาพอยู่ แต่ในที่สุดก็อาจเป็นการส่งสัญญานจากสมอง ไปบังคับเครื่องยนต์ได้โดยตรง ก็เหมือนกับการที่เราเรียนขับรถยนต์ ในตอนแรกที่ยังไม่ชินกับเครื่องยนต์หรือเครื่องจักร เราก็คิดว่าต้องใช้ความพยายามในการเปลี่ยนเกียร์ หมุนพวงมาลัย ฯลฯ เพื่อที่จะควบคุมให้เครื่องจักรทำงานตามที่เราต้องการ แต่พอนานๆ เข้าเมื่อเราเคยชินกับการขับรถยนต์นั้น ไม่ว่าสมอง ร่างกาย หรือเครื่องยนต์ก็จะไปของมันเอง คือเราส่งสัญญาน จากสมองไปถึงเครื่องยนต์ได้โดยอัตโนมัติ แนวคิดนี้เป็นที่มาของตึกหุ่นยนต์

/1/ ตึกหุ่นยนต์

ในเมื่อ ดร. สุเมธ ได้เล่ามาถึงแนวคิดในการออกแบบตึกหุ่นยนต์นี่แล้ว อีกทั้งอาคารหลังนี้ก็เป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีทั้งในและนอกวงการสถาปนิก ดังนั้นเราอยากขอให้ท่านได้ช่วยเล่าถึงเกร็ดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในระหว่างการออกแบบ หรือมีส่วนใดบ้างที่ยังไม่สุดตามที่ได้วาดฝันไว้นะครับ และเนื่องจากอาคารหลังนี้เป็นผลงานสถาปัตยกรรมเพียงไม่กี่หลังของประเทศไทยที่เป็นที่รู้จักในระดับสากล จึงขอให้ท่านเล่าถึงผลตอบรับที่ได้จากผลงานชิ้นนี้ด้วยครับ

ดร. สุเมธ : จริงๆ ผมมีแนวคิดสนุกๆ อื่นๆ อีกนะ อย่างตอนที่ออกแบบเสร็จใหม่ๆ ที่โถงทางเข้า เราก็เสนอให้สร้างหุ่นยนต์ 2 ตัว พอลูกค้าเข้ามา หุ่นยนต์ก็จะมาทักทายลูกค้าและนำลูกค้าเดินไปหาเจ้าหน้าที่ที่ประสงค์จะพบ โดยควบคุมด้วยรีโมทคอนโทรลที่หลังเคาน์เตอร์ ตอนนั้นออกแบบหุ่นยนต์ดังกล่าวไปแล้ว และคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบังบอกว่าทำได้ ในราคา 300,000 กว่าบาท ในสมัยนั้นก็แพงเอาการอยู่ พอผมนำไปเสนอกับเจ้าของอาคาร เขาก็บอกว่า *"แค่นี้ก็บ้าพอแล้ว"* ก็เลยจบกัน เสียดาย และในระหว่างการก่อสร้างก่อนที่จะถึงส่วนยอดของอาคาร ผมได้เสนอเจ้าของให้เพิ่มงบประมาณอีกเล็กน้อยเพื่อให้ส่วนหัวของตึกหุ่นยนต์ค่อยๆ หมุนกลับไป-มาได้ ในทางก่อสร้างนั้นก็เป็นเรื่องที่ไม่ยาก เห็นได้จากอาคารที่มีร้านอาหาร บนชั้นหลังคาซึ่งหมุนได้รอบมีเยอะแยะไป เขาก็บอกกลับมาเช่นเดิมว่า *"พอแล้ว ไม่เอาแล้ว แค่นี้ก็บ้าพอแล้ว"* ก็เลยจบไปอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเพราะในตอนนั้นผมได้เขียนจดหมายถึง Guinness Book of World Records เพื่อขอ claim ว่าอาคารนี้เป็นหุ่นยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก วันๆ หนึ่ง Guinness Book เขาได้รับจดหมายจากทั่วโลกเป็นร้อยเป็นพันฉบับ เรื่องอะไรต่ออะไรทั้งหลาย แต่เขาก็ตอบผมว่าเขาได้ตั้งไฟล์สำหรับอาคารหลังนี้ไว้แล้ว แต่ก็เสียใจที่ไม่สามารถทำเรื่องให้ได้ เนื่องจากว่าตัวอาคารไม่ได้ขยับ ถ้ามีการขยับเขยื้อนแม้ว่าเพียงนิดเดียว เขาก็จะลงบันทึกให้ได้เลย ทำให้ผมนึกเสียดายแทนเจ้าของที่ว่า ถ้าเจ้าของยอมนะ เมืองไทยก็ได้รับชื่อเสียงในส่วนนี้ด้วย

อีกเรื่องหนึ่งที่น่าทึ่งมาก คือคุณหญิงจำนงศรี หาญเจนลักษณ์ กวีเอกผู้หญิงไทย ได้ประพันธ์บทกวีโดยเฉพาะให้กับตึกหุ่นยนต์เมื่อครั้งสร้างเสร็จใหม่ๆ นอกจากนั้นยังมีนักแต่งอุปรากรร่วมสมัย (Contemporary Composer) ซึ่งเป็นเพื่อนกันชื่อ Jacques Bekaert ได้แต่งเพลง **"Robot Symphony"** โดยจะบรรเลงบนชั้นหลังคาของ แปลน อาร์คิเตกส์ พร้อมกับจัดปาร์ตี้ฉลองหุ่นยนต์ เพราะหลังคาของบริษัท แปลน อยู่ตรงข้ามกับตึกหุ่นยนต์พอดี เรื่องตึกนี้คงไม่จบง่ายๆ เพราะในเว็บไซต์ต่างๆ มีเรื่องตึกหุ่นยนต์เยอะมาก นอกจากนี้ยังเคยตีพิมพ์ลงในหนังสือการ์ตูนที่ฝรั่งเศส ทำให้เด็กฝรั่งเศสรู้จักเมืองไทยมากขึ้น ล่าสุดใน History Channel ก็ยังฉายเวียนเรื่องราวของตึกหุ่นยนต์นี้อยู่ แถมยังได้เด็กมาแสดงด้วย สนุกมากเลย แต่ส่วนตัวเองแล้วไปๆ มาๆ ผมก็รู้สึกจะชอบด้านหลังของอาคารมากกว่าด้านหน้าเสียอีก (ยิ้ม)

จากที่ได้เห็นผลงานทางสถาปัตยกรรม ที่มีมาอย่างต่อเนื่องของ ดร. สุเมธ จากในระยะแรกที่ผลงานจะมีลักษณะเฉพาะตัว มีการถ่ายทอดแนวคิดออกมาในเชิงสัญลักษณ์อย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นอาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารเอเชีย(เก่า) ที่เป็น "ตึกหุ่นยนต์" หรืออาคารสำนักงานใหญ่เดอะเนชั่น ที่เป็น "แท่นพิมพ์" จนมาถึงผลงานในระยะหลังที่ได้กลับมาทำงานออกแบบเกิดเป็นอาคารทำเนียบของคมนตรีที่เป็น "ตึกต้นไม้" และล่าสุด S31 ที่เป็น "ตึกนก" ที่ยังคงไว้ซึ่งการสร้างลักษณะเฉพาะตัวให้กับสถาปัตยกรรม หากแต่มีความลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น มีการผสมผสานความเป็นศิลปะกับงานสถาปัตยกรรมได้อย่างน่าสนใจและมีชั้นเชิงยิ่งขึ้น ทั้งยังพยายามคงไว้ซึ่งความเป็นไทยที่สื่อสารสร้างสรรค์เสน่ห์ให้กับตัวสถาปัตยกรรมผ่านสีสันที่แต่งแต้มลงไปได้อย่างพองาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการสร้างจุดขายที่ค่อนข้างชัดเจน ทำให้แม้แต่คนทั่วไปสามารถบอกได้ว่านี่เป็นผลงานของ ดร. สุเมธ

ดังนั้นในส่วนนี้จึงอยากขอให้เล่าถึงสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อแนวคิดในการออกแบบ ผ่านผลงานสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะผลงานในระยะหลัง ๆ ด้วยครับ

ดร. สุเมธ : แนวทางหลักๆ ของผมก็คือ การสร้างแนวคิดในการออกแบบที่มีเนื้อหามีเรื่องราว ซึ่งก็เป็นการสร้าง **"เรื่องราว"** (Storyline) ขึ้นมาให้กับงานสถาปัตยกรรม สิ่งนี้ไม่เคยเปลี่ยนแปลง แนวความคิดหรือการสร้างเรื่องราวสำหรับผมนั้นสำคัญมาก งานสถาปัตยกรรมนั้นควรจะมีเนื้อหาเหมือนกับการเล่านิทาน นี่เป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบอาคารของผม คือถ้าไม่มีแนวความคิดหลัก ออกแบบอย่างโน้นอย่างนี้ไปแล้ว มันก็ขาด... ขาดส่วนลึกนะ นี่เป็นประสบการณ์ของตัวเอง แม้แต่การวาดภาพของผมก็จะต้องมีแนวความคิดไม่ใช่ทำๆ ไปแล้วค่อยมาต่อเติมเอามาเพิ่มสีเอา ผมว่ามันไม่ใช่นะ แม้ว่าก่อนหน้าที่จะได้ลงมือนั้นจะได้สะสมความคิดมานาน บางทีก็เป็นหลายๆ เดือนด้วยซ้ำไป แต่ท้ายสุดจริงๆ แล้วก็ต้องนั่งทางในอยู่หน้าฝืนผ้าใบ บางครั้งอาจต้องนั่งจ้องอยู่ถึงครึ่งวันด้วยซ้ำไปก่อนที่จะได้ลงมือ คือจะเป็นช่วงเวลาในการกลั่นกรองแนวความคิดนั่นเอง

แต่ก่อนที่จะมาถึง S31 ก็มีผลงาน **"ทำเนียบองคมนตรี"** นะครับ หลังนี้เสร็จมาได้ 5 ปีแล้ว เป็นอาคารที่อยู่ระหว่างพระบรมมหาราชวังกับสวนสราญรมย์ แต่วิธีที่จะดูอาคารหลังนี้อีกแบบนั้น เราต้องเข้าไปในสวนสราญรมย์ เข้าไปที่ท้ายของสวนเลยจึงจะเห็นวิวนี้ อันนี้มันมีเทคนิคนะที่ว่าทำไมถึงต้องเข้าไปในสวน เพราะด้านหน้าจะเป็นรูปแบบหนึ่ง แต่ถ้ามองจากทางด้านสวนนั้นก็จะเป็นอีกอย่างหนึ่ง ผมให้ชื่อตึกหลังนี้ว่า **"Tree Building"** หรือ **"ตึกต้นไม้"** เพราะเห็นว่าอาคารทางด้านนี้อยู่ติดกับสวนเลย ผมเห็นว่ามีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมหนาแน่นแลดูร่มรื่นจึงควรให้ตัวอาคารสะท้อนความเป็นสวนไปเลยดีกว่า จะแตกต่างจากด้านหน้าอาคารที่จะต้องให้แลดูสงบ ดูเป็นระเบียบ เพราะว่าอาคารหลังนี้เป็นสถาปัตยกรรมประเภทสถาบันและหันหน้าเข้าสู่พระบรมมหาราชวังซึ่งมีพระที่นั่งพุทไธสวรรย์อยู่ ฉะนั้นก็ต้องเจียมตัวหน่อย ไม่หวือหวา ไม่ออกแบบให้มีมากจนเกินไป

จะไปสร้างสูงกว่าพระที่นั่งก็ไม่ได้ไม่ควร ทั้งด้านข้างของอาคารก็มีสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเป็น Neo Classic เป็น Renaissance คือ พระราชวังสราญรมย์ ดังนั้นการออกแบบจะต้องเป็นไปอย่างกลมกลืน โดยเฉพาะด้านหน้า

การออกแบบ **“ทำเนียบองคมนตรี”** จึงถูกกำกับให้เข้ากับทุกเงื่อนไข ตัวสถาปัตยกรรมส่วนด้านหน้าเองก็ไม่ใช่เรื่องใหม่ เป็นการนำสัดส่วนของวัดพระแก้ววังหน้ามาใช้ตรง ๆ เพียงแต่ตัดทอนในรายละเอียด เป็นสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่แลดูเกลี้ยงเกลา นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกแนวคิดแบบไทย ๆ ที่ด้านหน้านี่แหละ มีจั่วเป็นแบบ Abstract ไทย เป็นประติมากรรมที่ข้างใต้ I-Beam ใหญ่ของจั่วนี่จะเป็นสีเหลือง สีเขียว สีอะไรต่าง ๆ ซึ่งก็ได้แรงบันดาลใจมาจากหลังคาวัดไทยก็เอามาง่าย ๆ

และผมมองว่าแต่เดิมกรุงเทพฯ เป็นเมืองน้ำ จึงออกแบบให้มีบ่อน้ำโดยรอบ 3 ด้าน แล้วก็พยายามชักจูง ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ให้เชื่อได้ว่าไม่ต้องมีรั้ว สถานที่ราชการไม่จำเป็นต้องมีรั้วเพื่อกันคอกวัวคอกควายไว้ดังเช่นแต่ก่อน โดยบอกท่านว่าผมจะกั้นพื้นที่กันไม่ให้คนเข้ามาใกล้อาคารโดยใช้สระบัว ซึ่งเมื่อมองจากข้างนอกก็จะเห็นอาคารที่สง่างามโดยไม่มีรั้วมาบดบัง ท่านก็เอาด้วย พวกผู้ใหญ่ท่านสนใจในเรื่องพวกนี้เป็นหลัก ให้อาคารดูดี เงียบสงบ แต่หารู้ไม่ว่าข้าง ๆ และด้านหลังนั้นเป็นอย่างไร ในตอนที่แสดงแบบผมไม่ให้ดูหรอกนะ ห้องของท่าน ๆ ทั้งหลายที่อยู่ข้างหลัง ถ้ามองจากห้องก็ไม่เห็นอะไร นอกจากต้นไม้ ไม่รู้ว่ารูปด้านในส่วนนี้ได้กลายเป็นต้นไม้ไปแล้ว และก็มีสีสันหลากหลาย นี่ก็เป็นลูกเล่นที่พยายามแสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่สถาปนิกที่ไปเรียนเมืองนอกเมืองนานั้นลืม ลืมในเรื่องของการใช้สีไป

ถ้าเรากลับมาลองพิจารณาดูสถาปัตยกรรมไทยนั้นจะมีการใช้สีอย่าง โอ้โห แปลกแหวกแนวที่สุด ใช้ทั้งเขียว เหลือง แดง ใช้สีแสดแปร๊ดเลย แต่กลับสามารถนำมาอยู่ด้วยกันได้อย่างน่าทึ่ง อย่างที่วัดพระแก้ว เราก็จะเห็นได้ว่ามีสีสันเต็มไปหมด ทั้งหลังคา ทั้งในทุก ๆ ส่วน ทุกองค์ประกอบ แต่ว่าเราสถาปนิกรุ่นใหม่ดูจะบอดสี เลยลืมใช้ อย่างช่างไทยสมัยโบราณนั้นไม่เคยกลัวการใช้สีเลยนะ คนโบราณเขาถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา โอ้โห ไม่รู้ว่าทาไปได้ยังไง มาอยู่ด้วยกันได้อย่างไร แต่เรื่องเหล่านี้อยู่ที่ความกล้าด้วยนะ นี่ก็เป็นบทเรียนที่ได้รู้จากภูมิหลังที่พยายามนำกลับมาใช้นะครับ

ส่วน S31 ซึ่งผมได้ให้ชื่อเล่นว่า **“ตึกนก”** ซึ่งเจ้าของก็ชอบชื่อนี้นั้น ผมเสียดายที่เราไม่ได้คุมงานก่อสร้าง เจ้าของเขาไม่ให้เราเข้าไปยุ่ง ทำให้สีที่ออกมาไม่ถูกใจหลายส่วน ไม่งั้นคงจะดูดีกว่านี้เยอะ S31 ก็เป็นอาคารพาณิชย์ทั่ว ๆ ไปนี่แหละ จุดเริ่มต้นของเรื่องราวก็มาจากการที่ได้ร่วมงานกับคุณวิชัย ลิ้มสวัสดิ์วงศ์ที่พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ งานชิ้นนั้นก็ 30 กว่าปีแล้วนะ แต่เขาก็คงจดจำคงประทับใจมาก คงมีความสุขมากกับงานชิ้นนั้น เพราะเป็นงานราชการที่เขาสามารถประมูลงานก่อสร้างได้เอง และสามารถนำไปสร้างชื่อเสียงให้กับเขาได้ ในตอนนั้นเขาก็ตื่นเต้นกับผมมากเลยเพราะแบบของผมก็ก่อสร้างยากมาก ตรง Auditorium ที่ยื่นออกมาถึง 15 เมตรนั่น ในตอนแรก ดร. ธวัชชัย

/2/ Tree House

(Construction Engineer) ทักว่ามันสร้างไม่ได้นะ มันยื่นออกมามากขนาดนั้น แล้วมีคนนั่งอยู่ข้างบนอีก น้ำหนักตั้งเยอะแยะ ผมก็บอกเขาไปว่า ต้องได้สิ ต้องเอาให้ได้ เขาก็ยืนยันว่าไม่ได้ คำนวณอย่างไรก็สร้างไม่ได้ ผมก็เลยออกแบบให้ส่วนของปลายเสาบานออกมา สุดท้ายก็สามารถรับน้ำหนักได้ ทีนี้การที่บานเสาทำให้ต้องใช้คอนกรีตปริมาณมากเพราะหัวเสามีขนาดใหญ่และเต็มไปด้วยเหล็ก การที่ Volume มันเยอะคอนกรีตมันก็ร้อน ทั้งยังหนักด้วย มีแรงดันเยอะ อุณหภูมิสูงขึ้นมาจนจะเดือดเอาร้อนมากเลยจนมีควันขึ้นมา เป็นสิ่งที่เราไม่เคยเจอมาก่อน ไม่มีประสบการณ์เช่นนี้มาก่อน ซึ่งถ้าคอนกรีตมันร้อนมากจนถึงระดับหนึ่งจะทำให้หมดความแข็งแรง จะล้ม ทำให้ขาดความสามารถในการรับแรง ตอนนั้นช่วงเวลาที่เทก็ปาเข้าไปตีหนึ่งแล้ว พอเกิดมีควันลอยขึ้นมาเยอะมาก เราก็ต้องรีบไปโรงงานน้ำแข็ง ขนน้ำแข็งมาหลายคันรถเอามาเทใส่ สนุกกันใหญ่เลย นั่นจึงทำให้ก่อนที่เขาจะเสียชีวิตเขาได้เรียกลูกชายเข้าไปหา สั่งเสียว่าเนื้อที่ตรงนี้จะทำโครงการเป็นโรงแรม สั่งไว้เลยว่าต้องให้ผมเป็นคนออกแบบ พอสั่งเสียเป็นพินัยกรรมเช่นนี้ ลูกชายเขาเลยต้องวิ่งมาหาให้ช่วยออกแบบ ผมก็ว่าผมปลดเกษียณแล้วนะ เออ มีแต่สถาปนิกเขาแย่งงานกัน แต่นี่กลับวิ่งมาหาขอร้องให้สถาปนิกออกแบบ แต่พอเขาเล่าให้ฟังว่าพ่อเขาสั่งไว้ก่อนเสียชีวิต ได้ยินเช่นนี้เข้าผมก็เลยต้องกลับมาออกแบบและก็คิดว่าต้องทำอย่างเต็มที่ด้วย พอมาทำก็ธรรมดานะเหมือนอาคารทั่ว ๆ ไปนะ ข้างบนเป็นโรงแรมบูติก โฮเทล ข้างล่างเป็นชอปปิ้ง มอลล์ ก็หนีไม่พ้นที่ต้องเป็นกล่องขึ้นไป พื้นที่ในการใช้งานก็ต้องมากที่สุด เพราะที่ในแถบสุขุมวิทนี่ตารางวาหนึ่งก็เป็นล้าน ทีนี้จะทำอย่างไร

ก็บังเอิญว่าตอนนั้นเป็นช่วงหลังจากที่ทำทำเนียบองคมนตรีเสร็จ จากที่มันเป็นตึกต้นไม้ ถ้าผมจะต้องทำอาคารสูงขึ้นไปก็เลยมาคิดว่าเป็นต้นไม้แห่งที่สองละกัน แต่เป็นต้นไม้ที่มีนกมาเกาะ ก็เป็นที่มาของ **“Bird Building”** เป็นรังนก มีนกมาเกาะที่บนยอดอาคาร ส่วนเสาที่โผล่ ๆ ขึ้นมาก็เสมือนเป็นกิ่งไม้ แต่ในเรื่องของสีนี่มันพลาดไปเลย ทำเอาผมพูดไม่ออก ส่วนสีที่คาดอาคารนี้ต้องเป็นสีดำหายไปกับตัวอาคารเลย ส่วนสีน้ำตาลนั้นแต่เดิมก็ต้องไม่มี สีพวกนี้มันต้องไม่มีเลย ผมไม่ได้ใช้ เดิมทีสีมันจะต้องสดมากเลยนะ แต่ลูกเจ้าของทั้ง ๆ ที่เป็นคนรุ่นใหม่เป็นวัยรุ่นที่ขี่มินิคูเปอร์แบบ Supercharge ทั้งยังเป็นมือออกแบบด้วย เป็นอินทีเรีย ดีไซเนอร์ ส่วนตกแต่งภายในเขาก็ทำเอง มีทีมงานของเขาหมด พอวันดีคืนดีเขาก็มาหาผม บอกว่า

“อาจารย์ ผมขอเปลี่ยนสีหน่อย” เพราะว่าตรงโพเดียม สีเสามีแต่สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน มีแต่สีฉูดฉาดเลยนะ พอมาขอให้เปลี่ยนก็ทำเอาผมนอนไม่หลับเลย คิดว่าอะไรนะเนี่ย เป็นคนรุ่นใหม่แต่กลับทำตัวเหมือนเป็นคนแก่ไปได้ คือเขาบอกว่าอยากให้สีเบาลงไปหน่อย แก่ลงไปหน่อย ในที่สุดผมก็ต้องทำให้ก็เลยมีสีน้ำตาล สีอะไรๆ เข้ามาแทรก ทำให้ไม่สดใสเหมือนที่คิดไว้ แต่ก็ยังดูโอเคนะ

ส่วนอีกงานหนึ่งที่น่าตื่นเต้นก็เป็นอาคารเรียนคณะแพทยศาสตร์ ที่โรงพยาบาลศิริราช คือคนเรายิ่งแก่ตัวลงก็ยิ่งหวนกลับไปสู่ความเป็นเด็กมากขึ้น แน่นอนว่าผมไม่ต้องการทำให้เป็นตึกคอนกรีตขึ้นมาอีกกล่อง โดยเฉพาะในเมื่อโรงพยาบาลศิริราชนั้นไม่มีลักษณะเฉพาะตัวที่ชัดเจน เต็มไปด้วยกล่องคอนกรีตเหมือนๆ กันไปหมดอยู่แล้ว ความคิดแรกๆ เลยก็คือว่าจะออกแบบอย่างไรไม่ให้เป็นเหมือนโรงพยาบาลทั่วๆ ไป และบังเอิญที่ตึกตรงนี้นี่ ที่อยู่ตรงข้างๆ เรียกว่าตึกอาจารย์ใหญ่ เป็นตึกที่เขารับบริจาคศพเพื่อใช้ผ่าตัดวิเคราะห์ ส่วนอาคารหลังนี้ที่ออกแบบก็ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นโรงพยาบาลเพื่อใช้รักษาคนไข้ แต่เป็นอาคารเพื่อเรียนการสอนแพทยศาสตร์ ข้างในอาคารเต็มไปด้วยห้อง ห้องทดลองไม่รู้ตั้งกี่ห้องกี่ชั้น จะไม่มีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บใดๆ แต่จะเป็นอาคารที่นำศพอาจารย์ใหญ่ที่ได้จากการบริจาคมาศึกษา ผมมองว่ามีแต่เรื่องที่เกี่ยวกับความตายทั้งนั้นก็เลยเอาสีสันอะไรๆ ใส่เข้าไป ข้างในห้องก็เพิ่มสีสันเข้าไปเต็มไปหมดเพื่อให้ดูมีความสุขไม่หดหู่ และดูไม่เกี่ยวกับความตายเลย

เนื่องจากทราบข่าวว่า ดร. สุเมธ ได้ปลดเกษียณและใช้เวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปะเสียส่วนมาก แต่โครงการ S31 นั้นส่งผลให้ท่านได้กลับมาสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากผลงานการออกแบบนั้นมีจุดขายที่ชัดเจน มีเอกลักษณ์และแตกต่างจากงานทั่วๆ ไป อันเกิดจากการประยุกต์ขั้นเชิงของศิลปะเข้าสู่งานสถาปัตยกรรม...

ดร. สุเมธ : เดี๋ยวนี้ก็มีคนหลายคนช่วยดูแลบริษัทแทน เพราะผมเองก็ปลดเกษียณแล้วจริงๆ ผมไม่ได้บริหารแล้ว จะวกกลับเข้ามาดูเฉพาะบางเรื่องบางโครงการ หรือตามที่เจ้าของเขาต้องการ อย่างงานออกแบบโรงเรียนหนูน้อยที่ตอนนี้เปลี่ยนชื่อเป็น **“โรงเรียนสยามสามไตร”** ก็เช่นกัน เขาก็มาขอให้ช่วยออกแบบ เลยต้องรับทำ ก็มีตัวบ้านหลังเก่าที่รื้อไม่ได้เพราะเป็นบ้านของคุณแม่เขา แต่ด้วยความที่เป็นโรงเรียนอนุบาล ผมก็คิดถึงความเป็นเด็ก นำไปสร้างเป็นเรื่องราว โดยพยายามสร้างอะไรๆ รอบๆ บ้านหลังนั้นให้เป็นหน้าต่างที่อยู่โดยรอบ

ส่วนสตูดิโอของผมก็อยู่ที่บางพระ ผมจะไปช่วงศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ หรือวันหยุดยาว ก็พยายามทำแต่ไม่ค่อยจะสำเร็จ เพราะจะมีงานโน่นงานนี่เชิญ เดี๋ยวก็มีงานรับรอง เดี๋ยวก็มีงานแต่งงานบ้าง งานศพบ้าง สังคมไทยมันหยุดยากนะ แต่ยังดีที่สตูดิโออยู่ใกล้เพียง 1 ชั่วโมง 15 นาที ก็เป็นพื้นที่เล็กนิดเดียวเพียง 6 เมตร คูณ 6 เมตร แบ่งเป็น 2 ระดับ คงได้เห็นแล้วใช่ไหม ในหนังสือของพี่เต้ย (คุณนิธิ สถาปิตานนท์)

แล้วตอนที่คุณเต้ยขึ้นไปสัมภาษณ์ คุณถวัลย์ ดัชนี ที่เป็นเพื่อนรักกันที่เชียงราย คุณถวัลย์ก็ว่าไว้ว่า *“ของสุเมธกระจอกแค่ 6 คูณ 6 เมตร ของเขานั้นมันใหญ่โตมโหฬารกว่านั้นเยอะ มีตั้ง 40-50 หลัง ไม่รู้ว่ากี่หมื่นกี่แสนตารางเมตรนะ สุเมธมีก็แค่หลังเดียว ที่แค่นั้นจะเอาไปทำอะไรกัน”* ก็แซวเล่นกันไป แกคุยแล้วไม่หยุดนะ คุยไปได้เรื่อยๆ

แล้ว ดร. สุเมธ มีความชื่นชม ประทับใจกับผลงานศิลปะและสถาปัตยกรรมของใคร หรืองานชิ้นใดเป็นพิเศษบ้างครับ

ดร. สุเมธ : มันก็มีอยู่หลากหลายนะ ถ้าพูดไปมันก็จะย้อนกลับไปในช่วง 1950s - 1960s คือยุค Modern Architecture นั่นแหละ งานของ Pablo Picasso หรืองานของ Le Corbusier นี่ดูแล้วดูอีกกี่ทีก็ยังไม่เบื่อ แล้วพอกลับมาดูผลงานที่ผมทำนั้นมันก็หนีไม่พ้นแนวทางที่ Picasso หรือ Le Corbusier ทำเอาไว้เท่าไร ไม่สามารถหลุดออกมาได้เสียที (หัวเราะ)

อาจกล่าวได้ว่าผลงานของทั้ง Picasso และ Le Corbusier นั้นมีอิทธิพลสูงต่องานออกแบบและงานเขียนภาพของ ดร. สุเมธ...

ดร. สุเมธ : ก็สมองมันถูกปรับค่ามาอย่างนี้ ยิ่งถ้าเป็นงานจิตรกรรม มันก็งานในยุค Modern นี่แหละที่ผมชื่นชม อย่างงานในยุคหลัง Modern นี่ก็พยายามจะคิดอยู่ คือเป็นที่แน่นอนว่ามีอะไรๆ ที่น่าสนใจเยอะ แต่ก็ไม่มีอะไรที่โดดเด่นออกมา คือในยุคนี้ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมหรืองานศิลปกรรมในแขนงไหนก็ตาม ได้หมดยุคหมดสมัยที่เราจะยึด หรือยุคสมัยที่จะมี Great Master นั้นได้หมดไปแล้ว อาจจะมี Master ตัวเล็กๆ ขึ้นมาบ้าง

แต่ Great Master นั้นไม่มีแล้ว อย่างในวรรณคดีก็หมดไปแล้ว ผมว่ายิ่งในทางดนตรีนั้น ยิ่งไปกันใหญ่เลย ฟังไม่ได้เรื่อง

ส่วนงาน Picasso ที่ชื่นชอบ โอ้..เรียกได้ว่า ชอบหมดเลยนะ แต่ก็เป็นที่แน่นอนว่าขอเลือก Guernica (1937. Oil on canvas. 349 cm x 776 cm) คือเรียกได้ว่างานของผมนั้นมีแรงบันดาลใจมาจากงานชิ้นนี้แทบทั้งหมดนะ มีความเป็น Picasso อยู่ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็แสดงออกถึงความเป็น Expressionist งานภาพเขียนของผมบางชุดจะเห็นชัดเลยว่าได้แรงบัลดาลใจจาก Guernica งานของจริงเขาจะแสดงอยู่ที่มาดริด เป็นภาพที่ใหญ่มากเลย (ยิ้ม)

เดี๋ยวผมจะมีนิทรรศการในอีก 2 เดือนข้างหน้า จะไปจัดตามล็อบบี้โรงแรม เพราะสปอนเซอร์ต้องการอย่างนั้น อย่างบางรูปนี่พอท่านทูตสิงคโปร์เดินเข้ามาเห็นก็ซื้อเอาไปติดที่สถานทูตของเขาเลย งานบางชิ้นธนาคารไทยพาณิชย์ก็ซื้อไปไว้ที่พิพิธภัณฑ์ของเขา จริงๆ ผมไม่ได้อยากขายหรอกนะ แต่พอเขียนไปเรื่อยๆ ก็ไม่มีที่เก็บ

ขอกลับมาที่ส่วนงานสถาปัตยกรรม ดร. สุเมธ มีความเห็นอย่างไรกับกระแสของงานในปัจจุบัน และมีงานสถาปัตยกรรมใดที่ท่านชื่นชอบเป็นพิเศษบ้าง

ดร. สุเมธ : ยุคสมัยปัจจุบันนั้น Modern Architecture ก็จบ Postmodern Architecture ก็จบลงไปแล้ว ทีนี้ก็เป็นยุค Contemporary Architecture ผมก็ไม่รู้ว่าจะนิยามความหมายของ Contemporary ว่าอย่างไร จะเทียบศัพท์ว่าอย่างไร เพราะอย่าง Modern ในสถาปัตยกรรมก็ไม่ได้หมายความว่า **“สมัยใหม่”** ดังที่เข้าใจ เพราะได้เป็นประวัติศาสตร์ไปแล้ว จบไปตั้งแต่ช่วง 1970 ส่วน Contemporary นั้นก็ไม่ได้หมายความว่า **“ยุคร่วมสมัย”** เพราะอีกหน่อยก็จะกลายเป็นอดีตเช่นกัน และ Contemporary Architecture ในที่นี้นั้นใช้ Capital C นะ อย่าง Modern ก็เป็น Capital M เป็น M ตัวใหญ่ ซึ่งเป็น **“ชื่อของยุคสมัย”** เรากำลังอยู่ในช่วง Contemporary Architecture นี้ หลังจากที่ได้ทดลอง De-construction ก็แล้ว พังทลายก็แล้ว ตึกโย้เย้ก็แล้ว คือทดลองมาหมดแล้ว ก็ยังไม่รู้ว่าจะเป็นเช่นไรต่อไป

ส่วนผมไม่ได้อยู่ในยุค Contemporary ผมรู้ตัวเองว่าผมจบอยู่ที่ยุค Modern อย่างตึกหุ่นยนต์นั้นผมก็ยังมองว่าเป็นยุค Modern แม้ว่าหลายคนอาจมองว่าเป็น Postmodern แต่ที่จริงมันเป็นปลายๆ ของ Modern คือมันทะลักออกมา จะเป็นอย่างไรก็ตาม แต่ก็แน่นอนว่างานของผมไม่ใช่ Contemporary Architecture

ปัจจุบัน Contemporary Architecture ก็เริ่มมีรูปแบบมีไวยากรณ์ มีกฎเกณฑ์ของตัวมันเองเกิดขึ้น ซึ่งพอเป็นเช่นนี้ก็จะมีใครที่ไม่เห็นด้วยมาประท้วงอีก อย่างงานสำนักงาน Nillwill Tune Rockers เป็นผลงานชิ้นแรกของลูกชายผม (ปฤษฐ ชุมสาย ณ อยุธยา) หลังจากที่กลับมาจากต่างประเทศใหม่ๆ งานที่ออกมาอาจจะคล้ายๆ กับเก็บเศษอะไรจากสลัมมาปะตึกนะ ลักษณะเช่นนี้ก็แสดงให้เห็นถึงความเป็น Contemporary

ก็เหมือนกับ UK Pavilion ที่ Shanghai World Expo 2010 ที่ได้ Thomas Heatherwick ซึ่งเป็น Installation Artist มาออกแบบ นี่ก็เป็น Contemporary Architecture อย่างเต็มตัว ที่มีแนวความคิดที่แรง ที่ชัดเจน ซึ่งในตอนแรกผมก็ไม่ได้คิดอะไรมากกับพวกศิลปะจัดวาง ลูกสาวผมก็เป็น Installation Artists และก็เป็นจิตรกรด้วย แต่พอมาเจอ UK Pavilion ตกตะลึงเลย ไม่เคยคาดเลยว่างานศิลปินร่วมสมัยจะมามีบทบาท สร้างผลงานออกมาเป็นชิ้นเป็นอันได้อย่างคาดไม่ถึง

แต่ถ้าหันกลับมาดู Pavilion ของไทยนั้น จะเห็นได้ว่าไม่มีแนวคิดที่ชัดเจนอะไร คือ มันมีไม่ได้เพราะว่าเรามิใช่เป็นชนชาติที่ลึกซึ้งอะไรกับแนวความคิด และที่ตรงกันข้ามคือมันฝืนจิตใจของคนไทย แต่แล้ว Thai Pavilion กลับประสบความสำเร็จสูงติดหนึ่งในสิบของ Pavilion ที่มีผู้ให้ความสนใจเข้าชมสูงที่สุด ผมไม่ได้เข้าไปดู ก็มีแต่ได้ยินคนบอกว่าข้างในนั้นมีเรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ที่จัดแสดงได้ดีมากๆ แม้ว่างาน Expo เขาตั้ง แนวความคิดรวมของงานไว้ในการแสดงให้เห็นถึงความเป็น Green City แต่ของคนไทยเราไม่สนกรอบความคิดของงานแต่อย่างไร เราไปขายของอย่างเดียวและก็ขายได้ดีด้วย เพราะว่าออกแบบการจัดแสดงไว้ดี ทุกอย่างดีหมด โดยไม่ทำตามแนวความคิดของงานใดๆ ทั้งสิ้น ก็เป็นแบบไทยๆ (หัวเราะ)

ส่วนงาน Mo Hotel ที่เชียงใหม่นั้นผมทึ่งมาก ทั้งในแง่ของสถาปัตยกรรมและการตกแต่งภายใน โดยเฉพาะการผสมผสานศิลปะกับการตกแต่งภายในที่ออกแบบโดยศิลปินจากแขนงต่างๆ นี่เป็นลักษณะของ Contemporary Architecture ที่เห็นได้อย่างชัดเจน งาน Mo Hotel นี้แสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีผู้ออกแบบที่หลายหลาย และแสดงให้เห็นถึงความอิสระในการแสดงออกทางด้านความคิด และที่สำคัญคือแต่ละคนมีส่วนของตัวเอง แต่ในที่สุดก็สามารถมาอยู่รวมกันได้ ซึ่งตรงจุดนี้ที่ผมเห็นว่าเป็นเรื่องที่มหัศจรรย์เลยทีเดียว เป็นงานที่ทางสมาคมสถาปนิกสยามฯ น่าจะให้รางวัลได้เลย ก็อยากให้สมาคมฯ ช่วยประชาสัมพันธ์ด้วย อย่างสัมมนาย่อยก็จัดที่นั่นเลย เพราะช่วงนี้สถาปนิกส่วนใหญ่ก็ต้องเอาตัวรอดกันทั้งนั้น เราก็ควรจะช่วยเขา

อีกงานที่ผมชื่นชมมากเป็นผลงานจาก A49 สำนักงานสถาปนิกของคุณนิธิ สถาปิตานนท์ (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะสถาปัตยกรรม (ร่วมสมัย) ประจำปี พ.ศ. 2544) คือ “ตึกเพชร” มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต ที่เจ้าของคือ เพชร โอสถานุเคราะห์ นี่ก็เป็น Spirit อันเดียวกันเลยกับ Frederic C. Hamilton Building, Denver Art Museum ที่ออกแบบโดยสถาปนิก Daniel Libeskind คนเดียวกับที่ออกแบบ Jewish Museum ที่กรุงเบอร์ลิน และก็ชนะการประกวดแบบที่ Ground Zero แต่ถูกการเมืองบีบออกไป เลยไม่ได้ทำ ผมชอบงานของคนนี้มากเลยนะ และเขาก็ออกแบบอีกงานหนึ่งแต่ก็ไม่ได้สร้าง เสียดายมากเลยนะ เป็นตึกเล็กๆ เป็นส่วนต่อเติมของ Victoria and Albert Museum ที่ลอนดอน อู้หู มันดีจริงๆ คือตัวอาคารอยู่ระหว่างอาคารเดิมที่เป็น Victorian Style นะ ไปสร้างอยู่ตรงกลาง คือเหมือนเขาไม่สนใจกับอาคารเดิมเลย แต่กลับเข้ากันได้อย่างน่าทึ่ง มันแปลกดีนะ คือของพวกนี้ถ้ามันไม่สร้างเหมือนกันไปเลยก็ต้องสร้างให้เกิดความแตกต่างแบบแหวกแนวพลิกหน้าเป็นหลังไปเลย จะกลางๆ ไม่ได้

ส่วนพวกงานประเภทรีสอร์ทนี้ ไทยเราทำดี ฝีมือระดับโลกเลย และอาจจะเรียกได้ว่านำโลกด้วยซ้ำ แต่สำหรับผมมันไม่ใช่

สถาปัตยกรรม เป็นเพียงแค่ More of the Same ที่เขาเรียกว่า Magazine Architecture ซึ่งเหมือนกับงานแฟชั่นนะ แต่ก็ถือว่าเป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่ง

ขอสรุปในส่วนของ Contemporary Architecture ซึ่งผมไม่ได้อยู่ในกลุ่มนี้ละกัน คือลักษณะของงาน Contemporary นั้นจะเป็นไปในวงกว้าง ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในวงการสถาปัตยกรรมหรือวงการก่อสร้าง มีความเป็น Movement เป็น Design Event มากกว่า ตัวอย่างเช่น เหวิ่น ลูกชายของผมก็จะไปมีส่วนร่วมในการออกแบบรองเท้า Nike เป็นรุ่นพิเศษ คือจะมีกลุ่มที่สะสมรองเท้า Nike ที่รวมตัวกันเป็นประจำ มี Club ของมันเลย ซึ่งผมก็แปลกใจ คือรองเท้าคู่หนึ่งราคาเป็นหมื่นนะ กลุ่มพวกนี้ก็จะมีการรวมตัวกัน ที่ฮ่องกงบ้าง ที่นู่นบ้างที่นี่บ้าง คือ Contemporary จะมีลักษณะเป็นเช่นนี้ จะไม่มีพรมแดนระหว่างงานออกแบบแขนงต่าง ๆ ไร้ซึ่งพรมแดน สามารถไปกันได้ทั่วถึงกันหมด

ขอรบกวนให้ ดร. สุเมธ ได้กล่าวถึงสิ่งที่ยังขาด ยังต้องการให้มีการสนับสนุนเพื่อพัฒนาสถาปนิกรุ่นใหม่ ๆ ในบ้านเรา

ดร. สุเมธ : ก็คงจะเป็นเรื่องของบทบาทของสมาคมสถาปนิกฯ ที่จะต้องช่วยกันผลักดันให้สถาปนิกเราได้ไปสร้างชื่อเสียงในระดับภูมิภาค หรือในระดับโลกมากยิ่งขึ้นนะ

อย่าง กึ๋น (คุณกุลภัทร ยันตรศาสตร์) นี่ เขาถึงนะ เขาเคยทำงานอยู่ที่ SJA+3D นี่ ตอนนี้ก็ได้ขึ้นหน้าปกนิตยสารในอเมริกาไปแล้ว คือเขาเรียนดี มือดีด้วย มีพรสวรรค์ในการออกแบบ ทำที่นี่อยู่ได้สักพักก็มาขอให้ผมเขียนถึง Tadao Ando เพราะเขาอยากจะไปทำงานด้วย ผมก็บอกว่ามันไม่ได้ง่าย ๆ นะที่จะไปทำงานกับ Ando คือผมก็รู้จัก Ando เขาพูดภาษาอังกฤษไม่ได้แม้แต่คำเดียว เพราะเขาเริ่มจากการเป็นนักมวย แต่เมียเขาพูดได้ก็จะเป็นล่ามให้ เวลาเจอกัน ถ้าเมียเขาไม่อยู่ ผมกับ Ando ก็จะเขียนเป็นไดอะแกรมคุยกัน

ผมก็เขียนจดหมายแนะนำกึ๋นไป บอกเขาว่าคนนี้มือดีมาก ๆ เขาก็ตอบรับ กึ๋นก็ดีใจมาก เขาทำงานกับ Ando อยู่หลายปี แล้วก็ไปเปิดบริษัท wHY ARCHITECTURE ที่อเมริกา ก็ไปได้ดีเลย งานมีมาตรฐานที่ดี มีชื่อเสียงมากในอเมริกา แต่งานก็ออกมามีกลิ่นอายของ Ando มากไปหน่อย ปัจจุบันเขาก็ยังคิดถึงกันอยู่ มีอะไร ๆ ก็จะส่งข่าวมาให้ผมทั้ง ๆ ที่ไม่ได้อยู่เมืองไทย ป่านนี้คงเป็นคนอเมริกันไปแล้ว

ในปี พ.ศ. 2552 นั้น ผมก็มีส่วนผลักดันให้เขาได้รับรางวัลศิลปาธร จากการที่ได้รับมอบหมายให้เป็นประธานในปีนั้น ผมก็ไปจี้คนโน้นคนนี้ว่ารางวัลศิลปาธรไม่เคยมีสถาปนิกเลย ปีนี้น่าจะเป็นกึ๋นนี่แหละ เขาก็เลยได้รับรางวัล แต่ทีนี้เจ้าตัวไม่อยู่ก็ส่งน้องสาวเข้ามารับรางวัลแทน

ผมก็ดีใจที่คนไทยเราขึ้นหน้าปกหนังสือที่อเมริกา ไปปรากฏอยู่บนเวทีโลก ถือว่าได้ทำชื่อเสียงให้กับประเทศไทยเรา ผมอยากให้สมาคมสถาปนิกฯ สนับสนุนคนรุ่นใหม่ เพราะผมถือว่าคนอย่างรุ่นผม หรืออย่างพวกอาจารย์นี่ชิดซ้ายไปหมดแล้ว สู้ลูกศิษย์ไม่ได้ แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะบทบาทของอาจารย์นั้นไม่ใช่ว่าจะต้องเก่งกว่าลูกศิษย์นะ อย่าเข้าใจผิด บทบาทของอาจารย์ที่มีประสบการณ์มากกว่าต้องทำหน้าที่สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง สนับสนุนคนที่เขามีพรสวรรค์ ส่งเสริมลูกศิษย์ให้นำหน้าตัวเอง นี่คือบทบาทของอาจารย์ จะต้องเก่งกว่าให้ลูกศิษย์มากราบไหว้นั้นไม่ใช่ เราเป็น Facilitator ผมมีอาจารย์อยู่คนหนึ่งชื่อ Colin Rowe ที่ตลอดชีวิตแกไม่เคยออกแบบอะไรเลย แต่กลายเป็นคนที่ได้รับรางวัลเหรียญทองของ RIBA แต่ว่าใครจะไปรู้ว่า Peter Eisenmann ที่เป็นลูกศิษย์นั้นตามเขาแจเลย นับถือบูชาอย่างกับเป็นพระเจ้า คือท่านจะให้แต่แนวความคิดเป็นปรัชญาอย่างเดียว เวลาวิจารณ์เวลาคิดอะไรนั้นจะลึกมาก คือมีความเป็นนักปรัชญามากกว่า นั่นคือเป็นอาจารย์ อาจารย์ที่จะต้องให้ แรงบันดาลใจกับคนรุ่นใหม่ สถาปนิกรุ่นเก่าต้องให้แรงบันดาลใจแก่คนรุ่นใหม่ และต้องให้ **“รากเหง้า”** ไปด้วย

ผมพยายามผลักดันคนรุ่นใหม่มาโดยตลอด อย่างในวงการภาพยนตร์นั้น เจ้ย (อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล) ที่ได้รับรางวัลสูงสุด “ปาล์มทองคำ” ในงานเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์จากเรื่อง **“ลุงบุญมีระลึกชาติ”** (Uncle Boonmee Who Can Recall His Past Lives) ผมพยายามสนับสนุนเขามาหลายปีแล้ว ผมก็บอกเขาว่าไปจับมือกับท่านนายกฯอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเสียหน่อย แม้ว่าเจ้ยเขาจะเป็นพวกเสื้อแดงที่ไม่ชอบรัฐบาล แต่นี่เป็นเรื่องของชาติบ้านเมือง อย่าไปนำเรื่องของการเมืองมาปะปน ในเวลาเดียวกันผมก็ไปบอกท่านนายกฯว่า เจ้ยนี่เขาได้รับรางวัลระดับโลกเหมือนได้ Nobel Prize เพียงแต่บังเอิญเป็นเสื้อแดง อย่าไปคิดอะไรมาก ต้องจัดงานเลี้ยงให้เขาเลยที่ทำเนียบ ไปเชิญฑูตจากประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมงาน และผมก็บอกท่านว่าต้องจัดงานนี้โดยเร็วก่อนฑูตฝรั่งเศส แต่ท่านอาจจะไม่มีเวลามากก็เชิญเจ้ยไปเลี้ยงน้ำชาที่ทำเนียบ ได้จับไม้จับมือกันก็ยังดี หลังจากนั้นฑูตฝรั่งเศสก็จ๋อยไปเลยเพราะเลี้ยงไม่ทัน

ก่อนจบการสัมภาษณ์ ดร. สุเมธ มีอะไรอยากฝากทิ้งท้ายไว้ให้กับสถาปนิกรุ่นใหม่ ๆบ้างครับ

ดร. สุเมธ : ที่จะฝากไว้นั้นไม่ใช่จำกัดอยู่แต่ในวิชาชีพสถาปัตยกรรม แต่เป็นทุก ๆ วิชาชีพนะครับ ไม่ว่าจะจบบัญชีหรือวิศวกรรม ต่างก็จะต้องมีซึ่ง **“จรรยาบรรณ”** และที่เหนือกว่านั้นก็คือต้อง มี **“ศีลธรรม”** เวลานี้มันเหมือนจะไม่มีเลย พวกที่จบกฎหมายบางทีก็ไปหากินว่าความให้กับคนที่โกงที่ดิน คนที่เข่นฆ่าคนอื่นเขา ทำเพียงเพื่อเงิน ผมว่าวิชาชีพต่าง ๆ ต้องมีความตระหนัก ต้องรู้สึก รู้ดีรู้ชั่ว และต้องมีความรู้ที่กว้างกว่ากรอบวิชาของตัวเอง คือถ้าไม่มีจรรยาบรรณ ไม่มีศีลธรรม ก็จะทำให้สังคมเน่าเสียอย่างในปัจจุบัน เราจะคิดแต่เพียงแคบ ๆ ไม่ได้ ไม่อย่างนั้นเราจะอยู่ไม่ได้

อย่างตอนผมกลับมาใหม่ ๆ เจ้าของธนาคารเอเชียให้งานผมไปออกแบบสาขาที่ธนบุรี ผมก็วิ่งไปดูได้เห็นว่ามีตึกอยู่แล้วและก็ดูดี เลยสืบถามไปได้ความว่า คุณเจน สกลธนารักษ์ สถาปนิกใหญ่เป็นผู้ออกแบบ ผมก็เลยไปหาหรือโทรไปหาคุณเจนนั้นไม่แน่ใจ เพื่อที่จะบอกกล่าวว่าทางธนาคารให้ผมออกแบบทับที่ตึกของคุณเจน เขาจะให้รื้อตึกของคุณเจนนะ คือโดยมารยาทแล้วในเมื่อมันเป็นผลงานของคนอื่น เราก็ **“ต้อง”** ไปหา ไปขอเจ้าของผลงานเขาก่อน ไม่ว่าจะดัดแปลงหรือต่อเติมก็แล้วแต่ และในกรณีนั้นก็เป็นการรื้อทิ้งเลย แต่ก็แปลกปนตลกที่เขาบอกกลับมาว่า *“เอาเลย สุเมธ รื้อทิ้งไปเลย ผมไม่ชอบตึกหลังนี้มานานแล้ว”*

แต่สำหรับสมัยนี้ไม่รู้เป็นอย่างไร ไม่ใช่เฉพาะในวิชาชีพสถาปัตยกรรมแต่รวมทั้งวิชาชีพอื่นๆ ด้วยที่ไม่รู้จักจรรยาบรรณก็ไม่รู้นะแต่ผมโดนมาเยอะ อยู่ดีๆ ก็มารื้อสวนผมทิ้งบ้าง หรือมาดัดแปลงตึกของเราเสียจนเราจำไม่ได้เลยก็มี ที่ไม่ได้รู้เรื่องเลยก็เยอะ มาเจอตัวคนออกแบบอีกทีก็มาคุยด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายผมว่า *"เป็นอย่างไรครับอาจารย์ ผมว่าผมออกแบบทำให้ตึกดูดีขึ้นเยอะเลยนะ"* แหม... มีอย่างนี้ด้วยมันน่าจะมาบอกกล่าวกันสักหน่อย

ไม่รู้สิ แต่อย่างว่า ผมมันคนโบราณ ถ้าจะทำอะไรแล้วรู้ว่านี่มันของคนอื่นเขา เขาอุตส่าห์คิดมา สร้างมา จริงอยู่ที่ว่าเจ้าของอาจจะบงการว่า *"ไม่เอาแล้ว"* แต่อย่างน้อยเข้ามาคุย มาบอกกล่าวกันสักนิดก็ยังดี การให้ความเคารพซึ่งกันและกัน การถ่อมตัว นี่แหละเป็นจรรยาบรรณที่ลึกมากเลย นี่เป็นสิ่งที่ควรจะสอนในคณะต่างๆ ไม่ใช่สอนแต่ให้หากินอย่างเดียว หรือว่าสอนแต่ให้ไปถึงในระดับโลก (ซึ่งถ้าเกิดไปถึงก็ยิ่งดี)

นอกจากนี้ ผมค่อนข้างเป็นห่วงในเรื่องของการออกแบบที่มักง่ายจนเกินงาม มักมากจนเกินพอดี หรืองานสถาปัตยกรรมที่ผิดที่ผิดทางเป็นการออกแบบที่อ้างว่านอกกรอบแต่แท้จริงแล้วขาดซึ่ง **"ความเข้าใจ"** โดยเฉพาะในเรื่องของความเป็นไทย ซึ่งในสังคมเรานั้นย่อมสะท้อนภาพแสดงออกมาในส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรม ศิลปะ รวมทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม

ท่านอาจารย์สมภพ ภิรมย์ ได้ว่าไว้ว่า **"ฐานานุศักดิ์ในสถาปัตยกรรมไทย"** คือเราต้องรู้ที่สูงที่ต่ำว่าอะไรเป็นของวัดวาอาราม และแม้แต่ในส่วนของวัดวาอารามเองนั้นก็มีลำดับชั้นอะไรเป็นชั้นเอก เป็นชั้นโท หรือเป็นชั้นตรี หรือเป็นแบบราชการ คือสังคมไทยเป็นเช่นนั้น ถ้าหากเราไม่สนใจไม่ใส่ใจจะใช้ช่อฟ้าใบระกากับสปากับชาวน่า ใครจะทำไม ใครจะว่าอะไรก็ช่าง หากมีความคิดเป็นเช่นนี้แล้ว ก็เหมือนกับโรงแรมที่เชียงใหม่ ที่เอาวัดเจ็ดยอดไปเป็นชาวน่า เอาสถาปัตยกรรมของวัดมาเป็นห้องทานอาหารของโรงแรม ทำให้เกิดกระแสต้านจากชาวบ้าน ถึงกับเดินประท้วงเข้าไป คนแก่ถึงกับน้ำตาคลอที่เห็นภาพลักษณ์ที่พวกเขาให้ความเคารพนับถือถูกนำมาใช้เพื่อรองรับผู้มีอันจะกินสนองสังคมทุนนิยม สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมันน่ากลัวนะ

นี่ก็ทำให้คิดถึงการเป็นช่างที่ดี ชวนให้คิดไปถึงเนื้อหาใน **"สาสน์สมเด็จฯ"** ที่เป็นการโต้ตอบกันระหว่างสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ คนโดยทั่วไปอาจจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่ายที่มีคนแก่สองคนเขียนโต้ตอบกันไปมาในเรื่องเก่าๆ เรื่องประวัติศาสตร์ แต่นี่เป็นสิ่งที่ผมเพิ่งได้ค้นพบ ก็เลยเกิดความตื่นเต้น ทีแรกนั้นผมก็มิได้เคยสนใจในเนื้อหาที่อยู่ในสาส์นสมเด็จฯ เล่มเป็นปึกๆ ทั้งยังเป็นเรื่องโบร่ำโบราณ ใครจะไปมัวนั่งอ่าน แต่เรื่องที่คนสมัยใหม่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจกลับกลายเป็นสมบัติอันล้ำค่าจากอดีตที่ให้บทเรียนแก่คนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

ผมก็อยากจะบอกให้สถาปนิกเราได้รู้ว่าบทเรียนที่ได้จากสมเด็จฯ กรมพระยานริศฯ ได้มีอยู่ตอนหนึ่งที่ท่านเขียนถึงท่านทวดของผม คือหม่อมเจ้าประวิช ซึ่งมีพระนามเล่นว่า **"ต๋ง"** (ปรากฏในหนังสือ **"ผลงาน ๖ ศตวรรษของช่างไทย"** ที่เขียนโดย อาจารย์โชติ กัลยาณมิตร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร) ซึ่งในภายหลังสมเด็จฯ กรมพระยานริศฯ ได้กล่าวถึงท่านทวดต๋ง ที่ท่านเรียกว่า **"ครอกต๋ง"** โดยกล่าวชมว่า เป็นช่างที่มีฝีมือดี *"ที่จริงแล้วเกล้ากระหม่อมก็รู้ตัวมานานแล้วว่าสู้เธอไม่ได้"* ผมจึงได้ไปปรึกษาผู้ใหญ่ ด้วยที่ว่าผมแปลกใจว่าด้วยเหตุใด ทำไม สมเด็จฯ กรมพระยานริศฯ ท่านถึงได้พูดถึงท่านทวดต๋งเช่นนั้น ที่ว่าฝีมือท่านสู้ท่านทวดไม่ได้ ท่านอาของผมก็ได้อธิบายว่า *"เธอไม่รู้อะไร นี่เป็นการถ่อมตัว มิใช่เพียงแต่เป็นข้อความที่ปรากฏตามตัวอักษรเพียงเท่านั้น นี่แหละคือการแสดงถึงความเป็นสุภาพบุรุษ การถ่อมตัว ไม่พูดข่มคนอื่นเขา เป็นการที่ไม่ถือว่าตัวเก่งกว่าคนอื่นเขา"* นั่นเป็นบทเรียนอันหนึ่งเลยที่ผมได้จากสมเด็จฯ กรมพระยานริศฯ การที่ท่านให้เกียรติกับท่านทวดต๋งนั้นเป็นการให้เกียรติกับบุคคลที่อยู่ในวิชาชีพเดียวกัน ที่เป็นช่างเป็นสถาปนิกด้วยกัน และบทเรียนอีกข้อหนึ่งก็คือ ในสาส์นสมเด็จฯ ฉบับเดียวกันนี้ ท่านว่าไว้ว่า *"ช่างดี จะต้องประกอบด้วยองค์คุณสองประการ คือ ต้องประกอบด้วยฝีมือดีอย่างหนึ่ง ประกอบด้วยความคิดดีรู้ที่ควรมีควรอีกอย่างหนึ่ง"* ท่านได้บอกว่า ช่างที่ดีควรจะรู้ว่าอะไรควรไม่ควรหรือควรจะรู้ว่าควรจะหยุดที่ตรงไหน จบที่ตรงไหน ไม่ใช่มากจนเกินไป ต้องหยุดให้เป็น แต่ตอนนี้สมัยนี้ มันมากจนเกินตัว หยุดไม่เป็น ทำให้งานออกแบบมันเสีย มันมากจนเกินงาม ก็เป็นที่แน่นอนที่เราก็รู้กันอยู่แล้วว่างานออกแบบนั้นเราต้องคิดนอกกรอบ อย่างงานของผมเองนั้นก็ไม่ได้ต่างไป ก็มีนอกกรอบอยู่หลายงานนะ แต่เราก็ต้องรักษาไว้ซึ่งความพอดี อย่างสมมติว่าผมเป็นจิตรกร ก็ต้องรู้ว่างานชิ้นนี้ถ้าเราไปเขียนต่อ เพิ่มเติมเข้าไป ก็อาจทำให้งานนั้นเสียไปเลย เพราะความที่มีมากจนเกินงาม ฉะนั้นเราต้องรู้ว่าจะต้องหยุดตรงไหน แต่การที่สมัยนี้เราไม่รู้ว่าจะต้องหยุดที่ตรงไหนก็ทำให้บ้านเมืองเราน่าเกลียดน่ากลัวไปเยอะ เพราะทำแบบเยอะเสียจน...

สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ ทรงชื่นชมหม่อมเจ้าประวิชเป็นอันมาก (ทรงขานพระนามเล่นว่า "ครอกต๋ง") ดังข้อความในสาส์นสมเด็จลงวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2479

"ช่างที่ควรจะนับว่าเป็นช่างดี จะต้องประกอบด้วยองค์คุณสองประการ คือ ต้องประกอบด้วยฝีมือดีอย่างหนึ่ง ประกอบด้วยความคิดดีรู้ที่ควรมีควรอีกอย่างหนึ่ง ประการหลังนั้นแหละสำคัญมาก ถ้ามีแต่ฝีมือดีก็เป็นได้แต่ลูกมือเสมอไป ต้องมีความคิดดีด้วยจึงจะเลื่อนขึ้นเป็นนายช่างได้"

"เมื่อกล่าวถึงข้อนี้ทำให้นึกถึงครอกต๋ง... รู้สึกในใจว่าครอกต๋งเธอเป็นช่างที่มีความคิดรู้ดีรู้ชั่วอย่างสูง สมควรจะไหว้ได้ ที่จริงแล้วเกล้ากระหม่อมก็รู้ตัวมานานแล้วว่าสู้เธอไม่ได้"

สาส์นสมเด็จฯ เป็นหนังสืออ้างอิงที่สำคัญ มีคุณค่าอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนรู้เรื่องไทยศึกษา โดยหนังสือฉบับนี้ เป็นการรวบรวมพระหัตถเลขาส่วนพระองค์ของเจ้านายที่เป็นปราชญ์ 2 ท่าน ซึ่งต่างก็ทรงเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เนื้อหาที่ปรากฏใน สาส์นสมเด็จฯ เป็นการเขียนโต้ตอบไป-มาระหว่างกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดที่เป็นสหวิชาการทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา ศิลปกรรม วรรณคดี และอักษรศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอัจฉริยภาพของปราชญ์ทั้งสองท่านได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างงานที่ดีก็ดังเช่น วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามที่ออกแบบโดย สมเด็จฯ กรมพระยานริศฯ นั้น หากมองเผินๆ จะเห็นว่าเป็นแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณี แต่หากดูใกล้ๆ จะเห็นรายละเอียดที่แตกต่างไป แม้แต่รั้วเองก็ไม่ใช่แล้ว มีความเป็นสมัยใหม่เข้ามาซ่อนมาแทรกอยู่ตามส่วนต่างๆ มากมาย ผมว่าท่านเป็นสถาปนิกคนแรกๆ ที่เอาสถาปัตยกรรมประเพณีกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกลมกลืนกันได้อย่างมีชั้นเชิง หรือถ้ามองย้อนกลับไปเพื่อที่จะพิจารณาดูว่ามีสถาปนิกท่านใดที่แหวกแนวกันบ้าง ผมว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ที่เอาสถาปัตยกรรมจีนเข้ามาผสมกับวัดวาอาราม สถาปัตยกรรมประเพณีไทย โอ้โห เรียกได้ว่าอย่างพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ ผมว่าสถาปนิกไทยประเพณีในสมัยนั้นโดยเฉพาะกลุ่มช่างวาดภาพสถาปัตยกรรมไทยประเพณีคงผิดหวังมากๆ เลย มาเจออย่างนี้เข้าก็ โอ้โห อะไรกันนี่ ในสมัยนั้นมีการเลิกใช้ไม้ในการทำจั่ว ส่วนหน้าจั่วที่มีต้นแบบจากจีนก็กลับมิใช่เป็นจีนธรรมดาแต่เป็นการใช้เศษจานชามที่แตกแล้วมาประดับประดาไว้อย่างวิจิตรสวยงาม เช่นที่พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม มีการตกแต่งด้วยเศษถ้วยชามที่แตกทั้งองค์พระปรางค์เลย แต่เป็นเพราะอะไรเรารู้ไหม คือจริงๆ แล้วพระองค์ท่านชำนาญทางการค้าขาย เป็นเจ้าสัวที่ร่ำรวย แต่ทุกบาททุกสตางค์นั้นเก็บไว้สำหรับแผ่นดิน ลูกหลานเกือบเรียกได้ว่าไม่ให้อะไร หรือให้ก็แต่เพียงน้อยนิดเพื่อมิให้เสียพระเกียรติ และพระองค์ท่านก็มิได้สร้างวังให้ใหญ่โตอะไร รายได้จากการจัดเก็บนั้นพระองค์ท่านถือว่าเป็นส่วนกลางของแผ่นดิน ทุ่มเทเงินเหล่านั้นไปใช้ในการก่อสร้างและทำนุบำรุงศาสนา มีโครงการก่อสร้างอะไรเยอะแยะไปหมด สร้างป้อมปราการเอย ขุดคลองเอย เพื่อที่จะแสดงฐานะของสยามประเทศ และไม่ใช่อะไร เหตุสำคัญก็เพราะวัดวาอารามนั่นก็คือโรงเรียน ที่เห็นได้ชัดก็อย่างเช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดนี่เป็นโรงเรียนและก็เป็นศาลาประชาคมด้วย เป็นจุดรวมของชุมชน เป็นหัวใจของชุมชน เพราะฉะนั้นนี่เป็นเหตุผลสำคัญที่พระองค์ท่านเล็งเห็นจึงได้ทุ่มเทให้อย่างเต็มที่ แม้ว่าจะมีการก่อสร้างมากมายแต่ในเวลาเดียวกันพระองค์ท่านก็มัธยัสถ์มาก แทนที่จะใช้ไม้สลักประดับประดาก็ไม่ทำ เพราะไม้นั้นมีราคาแพงและไม่ทนทานด้วย ท่านได้ให้ทำหน้าบรรณเป็นหน้าจั่วปูนปั้น เศษจานชามที่เสียหายระหว่างการขนส่งมาจากเมืองจีนก็มีเยอะเพราะการขนส่งในสมัยนั้นยังไม่สะดวกดังเช่นในสมัยนี้ ท่านจึงได้เก็บไว้สำหรับนำมาใช้ใหม่ แสดงให้เห็นว่าพระองค์ท่านประหยัดมากแต่ก็ทุ่มเทมากเช่นกัน

ที่ผมพูดถึงมานี้ ก็เนื่องจากทั้งสองพระองค์ต่างก็มีผลต่อการปฏิวัติสถาปัตยกรรมครั้งยิ่งใหญ่ในวงการสถาปัตยกรรมไทย แต่พอมาคิดถึงการที่สังคมไทยเป็นเช่นดังในปัจจุบันนี้ มันก็ทำให้เกิดความเป็นห่วง ผมมันคนเก่าคนแก่แล้ว ก็ขอบ่นแบบคนแก่ ใช้ภาษาแบบคนแก่ คนรุ่นหลังจะต้องเรียนรู้จากพวกรุ่นพี่ รุ่นพ่อ รุ่นปู่ ซึ่งมันเป็นกระบวนการเดียวกัน มิใช่หมดสมัย มันไม่เป็นความจริง เพราะคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันอีกไม่นานก็กลายเป็นคนแก่และก็จะถูกคนรุ่นใหม่ขึ้นมาแทนที่หมุนเวียนไปอย่างนี้ ฉะนั้นไม่ว่าใครจะเก่าหรือจะแก่ ใครจะหนุ่มหรือเฒ่า ต่างก็เหมือนกันหมด มันเป็นวัฏจักร แต่ที่สำคัญคือเราจะต้องตระหนักได้รู้ถึงสิ่งที่เป็นมา ได้รู้ถึงภูมิหลังเบื้องหลังที่มีการสั่งสมกันมาในสิ่งที่ดีๆ

As one of Thailand's key figures of the Modern Architecture movement, Dr. Sumeth Chumsai na Ayudhaya continues his architectural contributions throughout the Postmodern, and all the way to the present time. With the works highly universal, the characteristic of Dr. Sumeth's early works were a part of the Modern moving taking place all over the world at the time, as it gradually becomes his personal style and signature. One of his renowned creations, the Robot Building, in which the architectural appearance symbolizes the emerging role of machine, manifests the importance of storyline and concept in his personal design process, as it has a great deal of influence on the complete big picture. The later work such as the Thai Privy Council House also projects his interpretation of the space and its surrounding context, utilizing the abstract concept of Thai architecture such as the structure of gable and the vibrant use of color. S31 is the renovation project of a commercial building on Sukhumvit Rd. into a hotel, and it's the project that brings Dr.Sumeth back into the playing field after his retirement. But age is certainly not a factor for his creativity, as witnessed in the design of several projects with the presence of exciting forms and colors. With personal admiration for artist and architect like Pablo Picasso and Le Corbusier, Dr. Sumeth's architectural creations are highly influenced by the two legendary figures of the Modern Era. Although defining himself as a man of Modern Architecture, Dr.Sumeth admires boundless territory of Contemporary Architecture, in which different disciplinary of design clash, interweave, and cross over under unlimited possibility. His final remarks in this interview projects the hope and expectation he has for the young generations and the Association of Siamese Architects in promoting the potential and capability of Thai architects to be regionally and globally recognized. With his long, invaluable experience, Dr. Sumeth perceives himself as the facilitator who offers inspiration, as well as handing out the founding root of architecture to the latter generations. The notable insight Dr. Sumeth left before the end of the interview is about 'ethic', referring to 'morality' and 'awareness', not only for architects, but all professions; respect others, be modest and responsible in your own actions, never forget your own roots and your own history, because they are the things that make learn and grow, gracefully and honorably.